CU PRIVIRE LA PRIMELE ALEGERI PENTRU DIVANUL AD-HOC DIN MOLDOVA (7/19—15/27 IULIE 1857)

DE

D. RUSU

Prin articolul 24 al Tratatului de la Paris, încheiat la 18/30 martie 1856, se hotăra convocarea în fiecare din cele două Principate a unui Divan ad-hoc. Aceste divanuri, alcătuite prin alegeri din reprezentanţii tuturor claselor societăţii, trebuiau să exprime dorinţa populaţiei cu privire la organizarea definitivă a Principatelor [1].

Elementele separatiste din ţară, sprijinite de puterile europene ostile unirii, pentru a-şi atinge scopul prin alcătuirea unor divane separatiste, îşi îndreaptă atenţia către alegeri, urmărind falsificarea lor. Deoarece la Bucureşti se afla Comisia specială de informare a puterilor europene şi pentru a nu-şi dispersa forţele, separatiştii îşi vor îndrepta atenţia îndeosebi spre Moldova. Acţiunile acestora au întîmpinat însă opoziţia dîrză a unioniştilor şi a maselor populare, care, în timpul pregătirii şi desfăşurării primelor alegeri pentru Divanul ad-hoc din Moldova, au înscris o adevărată pagină de glorie şi eroism în istoria luptelor pentru unitatea naţională.

Diferitele aspecte ale perioadei de formare a statului naţional au făcut obiectul unor numeroase şi interesante studii şi lucrări.

Problema care ne preocupă nu a format obiectul unei lucrări speciale. Informaţii şi aprecieri sînt prezentate în majoritatea lucrărilor care tratează perioada [2].

---

[1] D. A. Sturdza, *Acte şi documente relative la istoria renaşterii Romîniei*, vol. II. Buc., 1889, p. 1082.

[2] Printre lucrările care acordă un spaţiu mai larg acestei probleme cităm: V. Popovici, *Probleme sociale în dezbaterile Divanului ad-hoc al Moldovei*, în «Studii şi cercetări ştiinţifice», Acad. R.P.R., Fil. Iaşi, Ist., fasc. 1—2, 1959, p. 5—9; N. Adăniloae, *Ţărănimea şi unirea*, în «Studii privind Unirea Principatelor», Buc., 1959, p. 241—248; Dan Berindei, *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. I, Buc., 1961 (introducere), p. XVIII—XXVII.

Grupînd informaţiile principale oferite de documentele vremii, considerăm că aducem o contribuţie la cunoaşterea mai deplină a atmosferei în care s-au desfăşurat primele alegeri pentrul Divanul ad-hoc. În acelaşi timp, prin contrast, vom scoate în evidenţă dîrzenia şi eroismul maselor în lupta împotriva reacţiunii separatiste, pentru realizarea unităţii naţionale.

Începutul anului 1857, marchează o nouă etapă în lupta pentru Unire, superioară anului 1856 şi cu obiective mai precise decît pînă atunci. Venirea după moartea lui Teodor Balş a noului caimacam, Nicolae Conache Vogoride [3], separatist notoriu, în slujba Austriei şi Turciei, promulgarea firmanului pentru convocarea Divanului ad-hoc [4], apoi, eliberarea Moldovei de sub ocupaţia austriacă şi, o dată cu aceasta, întrunirea Comisiei de informare a puterilor europene la Bucureşti, toate aceste evenimente, au pus în faţa unioniştilor moldoveni noi sarcini, strîns legate de pregătirea şi desfăşurarea alegerilor care urmau să aibă loc. În această perioadă, pînă la victoriile unioniştilor în alegerile ţinute a doua oară, la sfîrşitul lunii august, mişcarea unionistă, lărgită şi adîncită mult în masele populare, va urma un drum ascendent. Alegerea unui Divan în care unioniştii urmau să aibă majoritatea, era acum obiectivul luptei lor, care se confunda cu lupta întregului popor.

În acest timp, caimacamul Vogoride, cu scopul de a înăbuşi orice tendinţă unionistă, de a împiedica înscrierea unioniştilor în listele electorale, petru a-şi asigura astfel un Divan care să se pronunţe contra Unirii, continuă acţiunea de represiune începută în timpul căimăcămiei lui Teodor Balş, recurgînd la mijloace cu adevărat teroriste. La început, ţinta atacului au fost listele electorale, falsificate în mare măsură în urma presiunilor ocîrmuirii sprijinită îndeaproape de agentul Austriei din Iaşi, Gödel Lannoy.

Listele electorale falsificate, publicate la începutul lunii iunie [5], aşa cum se notează într-o adresă a Comitetului unionist din Bîrlad, „au umplut pe toţi de întristare şi indignare" [6]. Făcute pe baza acestor liste, alegerile nu puteau duce decît la constituirea unui Divan care, în pofida voinţei poporului, aveau să se pronunţe contra Unirii.

---

[3] La 23 februarie (7 martie) 1857, Vogoride este anunţat de marele vizir că a fost numit caimacam. În aceeaşi zi, Consiliul administrativ trece caimacamului conducerea ţării. Cf. D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. IV, p. 14.

[4] Firmanul, adoptat la Constantinopol la 13 ianuarie 1857, cf. *Ibidem*, vol. III, p. 1049, este promulgat în Moldova la 28 februarie, cf. *Ibidem*, vol. IV, p. 34—35.

[5] Listele şi datele la care urmau să aibă loc alegerile sînt publicate în *Buletinul oficial al Moldovei*, nr. 1—5, respectiv din 30—31 mai şi 1—4 iunie 1857.

[6] D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. IV, p. 878. Referindu-se mai departe la felul abuziv în care au fost întocmite aceste liste, încălcîndu-se şi prevederile deja destul de trunchiate din firman, unioniştii din Bîrlad arătau în continuare: „Noi ne-am plîns de scăpările din vedere a firmanului, dar acum sîntem foarte departe de măcar textul lui". *Ibidem*, p. 878.

Față de această situație, un val de proteste s-a ridicat în întreaga țară. Numeroasele petiții și memorii, precum și cunoscutele reclamații ale neîndreptățiților [7], dovedesc cum nu se poate mai clar abuzul flagrant săvîrșit cu ocazia alcătuirii listelor electorale.

Felul în care fuseseră întocmite listele [8] dusese la întărirea pozițiilor separatiștilor. Intensificarea măsurilor represive și prigoana desfășurată împotriva unioniștilor urmăreau să le asigure reușita deplină în alegeri. Astfel, în cursul lunii iunie, în întreaga țară, a început o adevărată teroare electorală. Nu erau cruțate de măsurile ocîrmuirii și de acțiunile separatiste nici una din categoriile și clasele sociale care trebuiau să participe la alegeri. Cel mai mult au avut de suferit țărănimea și populația orașelor.

Potrivit unor relatări provenite din sursă unionistă, peste tot, în orașe și sate, „jandarmii joacă un rol important în ajunul alegerilor", iar „autoritățile nu înlătureăză nici un mijloc din acele ce pot produce spaimă și descurajare" [9]. Adunările unioniștilor sînt reprimate și apoi interzise, mulți fruntași unioniști sînt arestați, funcționarii care susțineau cauza Unirii sînt îndepărtați din slujbe. Țăranii, mai cu seamă, erau supravegheați cu străşnicie. S-au adoptat măsurile cele mai drastice pentru a preveni mișcările de protest din satele și orașele moldovene [10]. Interesantă de semnalat în acest sens este circulara mi-

[7] În Moldova au fost făcute 679 reclamații, din care au fost primite, în urma analizei lor de către comitetele de cercetare 428. Cf. «Gazeta de Moldavia», nr. 57, Iași, 22 iulie 1857. De asemenea, la Arhivele Statului Iași, în fondul Divanului ad-hoc și al Departamentului de interne se află multe din dosarele comitetelor de reclamații cuprinzînd doar aceste petiții cu conținut aproape identic. Multe dintre ele sînt reproduse în Dan Berindei, *op. cit.*, vol. I, p. 60—100.

[8] Felul în care au fost alcătuite aceste liste este relatat de V. Place într-o depeșă către Walevski, cf. D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. V, p. 36—37. Vezi și A. D. Xenopol, *Istoria romînilor din Dacia Traiană* ; vol. XII, ed. 3-a, p. 257—258 ; idem, *Istoria partidelor politice*, vol. I, p. 348—349 și Dan Berindei, *op. cit.*, vol. I, p. 130.

Sprijinind acțiunea de falsificare a listelor electorale, Departamentul din lăuntru, prin numeroase adrese, recomanda organelor locale să dea dovadă de „precauțiune", la întocmirea listelor electorale, ceea ce, de fapt, însemna neadmiterea includerii unioniștilor în ele ; cf. Arh. St. Iași, Eforia Iași, dos. 30/1857, fila 14—15, 17, 51 etc.

[9] După adresa Comitetului unionist din Roman către Comitetul Central al Unirii din Iași, din 22 iunie (4 iulie) 1857. D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. V, p. 34.

[10] Dintr-o circulară a Comitetului Unionist din Piatra, aflăm că „starea lucrurilor" în orașul și ținutul Piatra a luat „o față cu totul sălbatecă". Agenții ocîrmuirii și toți slujbașii de aici s-au dedat „a face cele mai nepilduite abuzuri de autoritate" persecutînd pe toți care susțineau Unirea. S-a ajuns ca cererile unioniștilor nici să nu mai fie luate în seamă de organele și instituțiile de stat ; *Ibidem*, p. 25.

La Vaslui, prin aceleași metode, „renegați și ucigași de nație" — se arată într-o scrisoare a lui Gr. Cuza către C. Hurmuzaki — „întrebuințează toată activitatea a ademeni, a îngrozi, spre a face mai mare partida turco-austro-căimăcămească". *Ibidem*, p. 31.

La Roman și Galați, ca și în toate celelalte ținuturi, arbitrarul sporește mereu, jandarmii jucînd un rol principal în prigoana împotriva unioniștilor. Astfel, la Galați, după relatarea lui Gh. Sălceanu făcută în cererea de demisie de la Judecătoria Covurluiului „oarecare nelegiuite măsuri înspăimîntătoare" amenințau pe toți locuitorii. Pe străzi erau postate santinele și în timpul zilei. *Ibidem*, p. 163.

nisterială adresată tuturor slujbaşilor statului şi difuzată de privighetorii de la ocoale prin satele ţinuturilor, în care se dispunea arestarea acelora care vor fi auziţi „vorbind de Unire, sau de niscai-va reforme asupra boierescului, birului şi alte asemenea". Arendaşii erau solicitaţi „să nu cruţe şi să bată pe orice locuitori care nu se vor supune poruncilor lor"[11].

Ca urmare a măsurilor amintite, o stare generală de nemulţumire a cuprins masele populare. Pentru a linişti spiritele, regimul caimacamului simulează revizuirea listelor cu scopul ostentativ mărturisit, de a înlătura aşa-numitele abuzuri care se efectuează cu prilejul întocmirii acestora. Condiţiile în care s-a făcut revizuirea, nu au determinat, decît în foarte mică măsură, schimbarea compoziţiei alegătorilor[12].

În faţa acestei situaţii, unioniştii adoptă o tactică nouă. Părăsind terenul luptei împotriva listelor, care nu mai avea obiect, îşi concentrează toate eforturile spre a împiedica participarea la alegeri a cît mai mulţi dintre alegătorii înscrişi în liste[13].

---

[11] După scrisoarea lui C. Vîrnav către C. Hurmuzaki, din 7/19 iulie 1857. Cf. D. A. S t u r d z a, *op. cit.*, vol. V, p. 171.

Asemenea instrucţiuni şi ordine circulare care recomandau „păstrarea liniştei şi ordinei, a respectării legalităţii în alegeri", au fost numeroase în perioada premergătoare alegerilor şi la începutul desfăşurării lor. De fapt, toate aceste circulare nu făceau altceva decît, sub masca „păstrării ordinei şi a respectării legalităţii" să insiste asupra reprimării mişcărilor unioniste, urmărind astfel să împiedice acţiunile unioniştilor şi ale maselor populare îndreptate împotriva teroarei electorale din ţară. Dintre acestea cităm: circulara din 15 aprilie, conform *Buletinului Oficial al Moldovei*, din 15 aprilie 1857 şi Arh. St. Iaşi, Eforia Iaşi, dos. 30/1857, f. 61; din 18 iunie cf. Arh. St. Iaşi, tr. 1896, dos. 303/1857, f. 69—70; din 20 iunie, *ibidem*, f. 72 şi Dan B e r i n d e i, *op. cit.*, vol. I, p. 85—87; din 29 iunie cf. Arh. St. Iaşi, Eforia Iaşi, dos. 30/1857, f. 238—239; din 7 iulie, cf. Dan B e r i n d e i, *op. cit.*, vol. I, p. 107; din 8 iulie, *ibidem* p. 109.

[12] Aşa cum plastic se arată într-un protest al alegătorilor din districtul Suceava, „în formarea comitetelor în care prezedue ispravnicii n-a fost nici o garanţie căci aceştia au format listele şi prin urmare făceau parte ca giudecători şi pîrît totodată". Vezi în Dan B e r i n d e i, *op. cit.*, vol. I, p. 130—131. Apoi, fără nici un temei erau respinse reclamaţiile persoanelor recunoscute ca unioniste, mai ales cînd acestea aparţineau ţărănimii sau orăşenilor. Cităm cazul răzăşilor din Luncani-Bacău, cf. D. B e r i n d e i, *op. cit.*, vol. I, p. 77 şi a acelora din Filipeşti cf. Arh. St. Iaşi, tr. 1896, dos. 292/1857, f. 41.

[13] Întîlnim această idee exprimată mai întîi în „Doleanţele unioniştilor moldoveni către Comisia europeană din Bucureşti, din 22 aprilie (4 mai)". Aici, după ce se arătau toate abuzurile căimăcămiei, întrezărindu-se pregătirea unor alegeri nedrepte, se sublinia „că nu ne va rămîne decît să ne abţinem de la orice participare la alegerile făcute sub astfel de auspici". Cf. D. A. S t u r d z a, *op. cit.*, vol. IV, p. 498. Mai clar este cuprinsă această hotărîre a unioniştilor moldoveni în protestaţia lor din 8/20 iunie 1857, în care, după relatarea tuturor abuzurilor căimăcămiei, se sublinia că patrioţii moldoveni „se văd în dureroasa nevoie de a se retrage de la orice împărtăşire la nişce alegeri făcute sub jugul înşelăciunii, al împilării, al nedreptăţii. Ei se vor ţinea de o parte, pînă cînd ţara nu va fi pusă în acea stare legală cerută şi hotărîtă de Congresul de Paris". Mai departe, ei protestau „în contra orişicăreia hotărîri, în contra oricărei măsuri, în contra oricărei dorinţe a viitorului Divan ad-hoc, ca unele ce nu pot fi decît rezultatul unor alegeri înşelătoare, ca u-

După o amînare de 8 zile [14], la 7/19 iulie au început alegerile. Acestea urmau să se desfăşoare timp de 7 zile conform programului publicat în prealabil.

Tactica unioniştilor s-a dovedit a fi eficace. Încă din primele zile, abţinerea de la alegeri a devenit un fenomen general. Din rîndurile clerului [15], din cei 192 înscrişi, au participat doar 17 alegători iar dintre boierii mari, au participat la alegeri numai 207 din numărul de 465 înscrişi [16].

Deşi opoziţia alegătorilor din primele două categorii nu a fost prea îndîrjită, totuşi s-a recurs la forţă [17].

Ingerinţele căimăcămiei au atins punctul maxim abia cu prilejul alegerilor de delegaţi din partea micilor proprietari, a locuitorilor pontaşi şi a orăşenilor. Cu acest prilej s-a putut verifica cu mai multă tărie eroismul maselor populare.

Deşi duşmanii Unirii au izbutit, pentru moment, să-şi impună deputaţii [18], spiritul general de nemulţumire şi revoltă a maselor, provoacă o reală îngrijorare. Analiza succintă a felului în care s-au desfăşurat alegerile, vădeşte temeiurile adînci ale protestului popular.

---

nele ce trebuie să fie lovite de nelegalitate, chiar înaintea întrunirii sale". *Ibidem*, p. 912.

Ideea luptei directe contra alegerilor şi a nerecunoaşterii unui divan ales prin asemenea mijloace, o găsim exprimată şi în reclamaţiile contra listelor electorale. Cf. Dan B e r i n d e i, *op. cit.*, vol. I, p. 60—100; Arh. St. Iaşi tr. 1896, dos. 289/1857, f. 1, 67, 77, 78.

În fine, în zilele din preajma alegerilor, de la diferitele categorii de alegători din oraşe şi ţinuturi pornesc către organele electorale numeroase proteste privitoare la refuzul de a participa la alegeri. Cf. D. A. S t u r d z a, *op. cit.*, vol. V, p. 96—97, 114, 217, 218, 219, ş. a.

[14] Circulara Departamentului de Interne din 29 iunie (11 iulie) către administratorul judeţelor anunţa amînarea alegerilor. D. A. S t u r d z a, *op. cit.*, vol. V, p. 93—94.

[15] Deja, printr-o adresă a mitropolitului din 6/18 iulie, clerul fusese oprit de la vot. *Ibidem*, p. 148.

[16] *Ibidem*, p. 247, după telegrama lui V. Place către Walewski.

[17] După cum ne relatează o adresă a notabililor din Iaşi către consulii puterilor garante, aici, în aceste zile o desfăşurare de forţe armate pe străzi „a uimit pe locuitori". *Ibidem*, p. 190, 243. Aspecte asemănătoare găsim şi în alte oraşe ale ţării. În districtul Suceava, după cum se arată în actul de alegere al proprietarilor mari, alegerile acestei categorii s-au desfăşurat „sub ameninţarea de baionetă a o mulţime de jandarmi şi plăieşi" care înconjurau pe alegători. *Ibidem*, p. 199. Vezi şi D. B e r i n d e i, *op. cit.*, vol. I, p. 112, 113, 116, 117, 121—127, 130—131. Aici sînt cuprinse, pe lîngă protestele alegătorilor contra abuzurilor şi actele relative la constituirea unei comisii guvernamentale de anchetă pentru cercetarea acestor abuzuri.

Din Galaţi se comunică Comitetului Central Unionist că uliţele erau pline de soldaţi şi peste tot se luau măsuri teroriste. D. A. S t u r d z a, *op. cit.*, vol. V, p. 201.

[18] Numai în urma unor presiuni continui, pe care le găsim repetate în adresele către eforii, cărora li se cerea „ca oricîţi alegători s-ar aduna, să se facă alegerile", s-a reuşit în cea mai mare parte „să se aleagă" deputaţii doriţi dintre pontaşi, orăşeni şi micii proprietari. Cf. Arh. St. Iaşi, dos. 30/1857, f. 370—374 şi 415.

Astfel, în ținutul Romanului [19], asupra căruia avem informațiile cele mai ample [20], ispravnicul și priveghetorii, unelte docile ale căimăcămiei, pentru a obține deputații doriți, au folosit toate mijloacele, începînd cu promisiunile și terminînd cu măsurile teroriste.

Au fost cazuri cînd s-au ales delegați, fără ca să aibă loc alegeri. În două din cele patru ocoale ale ținutului, alegerile de delegați pentru categoria micilor proprietari nici nu s-au mai efectuat. La ocolul Moldovei nu s-a prezentat nici un alegător, iar la ocolul Siretului de Sus datorită rezistenței dîrze a alegătorilor, lucrurile au luat o întorsătură dramatică. Alegătorii din acest ocol, refuzînd să participe la alegeri, au fost duși la Roman și închiși [21]. „Scena aceasta a fost foarte dureroasă", arătau unioniștii din Roman. Cei 39 mici proprietari au fost transportați sub paza slujbașilor „ca niște criminaliști, pentru a-și primi osînda" [22]. Pînă la urmă, „făcîndu-se prea mare huiet", ispravnicul a fost nevoit să-i elibereze [23].

Cei zece alegători din celelalte două ocoale ale ținutului Roman, așa cum notează memoriul citat, au fost aduși în tîrg de privighetori „sub cea mai mare pază, încît nu s-a putut afla nici cînd au venit, nici cînd s-au dus" [24]. Aceștia, de fapt, nici n-au votat. „Fără a le întreba voința" a fost ales Iordache Rugină, om al isprăvniciei [25].

Alegerile delegaților locuitorilor pontași din ocoalele aceluiași ținut, s-au desfășurat în condiții și mai grele. Este important de subliniat că, cu toate amenințările privighetorilor, au fost totuși aleși delegații doriți de mase.

Alegerile care au avut loc la isprăvnicie, au anihilat însă acest prim rezultat favorabil realizat de unioniști. Cei opt delegați de gradul al doilea aduși la isprăvnicie, unii chiar în timpul nopții [26], nu au avut putința să se consulte între dînșii. Mai mult chiar, sub amenințarea jandarmilor și a pompierilor, aflați în mare număr în curtea isprăvniciei [27], au fost forțați să-și dea votul unui deputat impus de isprăvnicie [28].

---

19 Despre alegerile de aici, rapoartele oficiale menționează în mod cinic că „alegerea deputatului dintre locuitorii pontași s-a desfășurat cu cea mai mare rînduială". Cf. Arh. St. Iași, tr. 1896, dos. 290/1857, f. 27. De asemenea că „alegerea tîrgului Roman s-a desfășurat cu cea mai mare liniște și bună orînduială". Ibidem, f. 15.

20 Asemenea informații ni le oferă îndeosebi „Memoriul asupra alegerilor din districtul Roman, prezentat Comitetului Central al Unirii din Iași de către Comitetul electoral unionist din Roman în 21 iulie (2 august) 1857" care este însoțit de numeroase anexe. Publicat în D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. V, p. 330—350.

21 Adresa proprietarilor mici din districtul Roman către agentul consular francez, *Ibidem*, p. 241.

22 Adresa Comitetului unionist din Roman (11/23 iulie) *Ibidem*, p. 242.

23 D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. V, p. 333.

24 *Ibidem*, p. 333.

25 *Ibidem*, p. 242.

26 *Ibidem*, p. 343—344.

27 *Ibidem*, p. 343.

28 *Ibidem*, p. 334.

Pentru alegerea deputatului orăşenilor, funcţionarii căimăcămiei au întrebuinţat aceleaşi „ameninţări şi ademeniri"[29]. Lucrurile însă nu s-au oprit aici. În ziua alegerilor, localul în care urma să se desemneze candidatul „era plin de jandarmi şi pompieri". De asemenea, în dimineaţa aceleiaşi zile, „peste douăzeci de ţărani, neînscrişi în liste, fură închişi în beciurile casei de alegere, pentru a avea alegători la orice întîmplare"[30]. După o aşteptare zadarnică, cei 24 alegători prezenţi, din numărul total de 104 înscrişi pe listă, au votat pentru candidatul guvernului[31].

Aceeaşi situaţie este şi în ţinutul Botoşani. Aici, alegerile s-au făcut „prin cele mai uricioase ademeniri şi făţişe silnicii", după cum ne informează o adresă a Comitetului unionist din Botoşani[32]. Chiar acei puţini alegători care au votat, în cea mai mare parte, notează aceeaşi adresă, „au fost aduşi cu sila"[33]. Din 27 proprietari au votat doar 11, iar din 222 alegători orăşeni au votat numai 28[34].

Din cauza împotrivirii locuitorilor pontaşi, alegerile delegaţilor acestora în ocoalele ţinutului Botoşani, s-au desfăşurat cu multă greutate. Şi aici, ingerinţele guvernului s-au manifestat în toată deplinătatea lor, abia la alegerile de la isprăvnicie. Opoziţia locuitorilor însă a fost atît de puternică, încît a fost necesară intervenţia şefului jandarmilor. Cu toate silinţele acestuia, şi a jandarmilor din subordine, locuitorii „au rămas statornici în opunerea lor"[35]. Aceştia arătau că nici măcar nu se cunosc între ei, „şi că, prin urmare, nu pot încredinţa unui necunoscut soarta a mii de romîni"[36]. După zădărnicirea încercărilor de a ademeni pe alegători cu diferite promisiuni, ispravnicului îi mai rămînea doar un mijloc „acela al îngrozirii pe care, ca pe cel din urmă, l-a şi pus în mişcare". „Numai aşa, ne relatează un martor ocular, nenorociţii locuitori au fost siliţi a alege pe acela asupra căruia a fost ţintirea dregătorului"[37].

Pentru alegerea deputatului oraşului Botoşani, administraţia locală a utilizat aceleaşi procedee de intimidare[38].

Alegerile s-au desfăşurat la fel şi în ţinutul Dorohoiului[39]. Ele s-au efectuat sub supravegherea directă a preşedintelui judecătoriei, pos-

---

[29] *Ibidem*, p. 335.

[30] *Ibidem*, p. 335.

[31] *Ibidem*.

[32] *Ibidem*, p. 426. Este vorba de o adresă către Comitetul Central Unionist din 29 iulie (10 august) 1857.

[33] *Ibidem*, p. 281.

[34] *Ibidem*.

[35] *Ibidem*, p. 426—427.

[36] *Ibidem*, p. 427.

[37] *Ibidem*, p. 427.

[38] Amănunte cu privire la abuzurile comise cu ocazia alegerii deputatului oraşului Botoşani găsim în „Protestul negustorilor şi meseriaşilor din oraşul Botoşani, către Comisia europeană din Bucureşti din 26 iulie 1857". *Ibidem*, p. 260, 261.

[39] Şi pentru acest ţinut, rapoartele oficiale vorbesc de desfăşurarea alegerilor „in mijlocul celei mai bune armonii şi fără nici de puţine neînţelegeri". Cf. Arh. St. Iaşi, tr. 1896, dos. 535/1857, f. 21.

telnicul Mihalachi Gherghel. Acesta, așa cum se relatează în raportul Comitetului unionist din Dorohoi din 15/27 iulie 1857, „a respins fără rușine alegători, care după înțelesul firmanului, avea drepturi necontestate și dimpotrivă au primit de aceia, care nici după firman nici moralicește ar fi putut lua parte la alegeri: precum interdicți, faliți, nevîrstnici, supt curătorie, ipotecați cu tot avutul lor de către chiar ocîrmuire" [40]. Mai mult, pentru a întări frontul reacțiunii separatiste, cu o zi înainte de alegeri, a fost trimis din Iași, pentru a supraveghea Costache Iorga, considerat drept „unealta cea mai degradată a celor mai nelegiuite fapte" [41]. În asemenea condiții, alegerile nu se puteau desfășura decît în maniera cunoscută și în celelalte ținuturi.

Dintre proprietarii mici au luat parte la alegeri numai 12 alegători.

La rîndul lor, alegerile locuitorilor pontași de asemenea au fost efectuate „sub cea mai mare influență a administrației" [42]. La unele din sate, punînd pecețile pe hîrtie albă, priveghetorii de ocoale „au trecut pe ele numele acelora pe cari au voit" [43]. Folosind aceleași unelturi, „în ziua alegerii au adunat cîțiva locuitori, închipuind numărul candidaților ce trebuie să fie, cărora li se porunci dintre ei a alege pe un locuitor din satul Drăgășani" [44].

Alegerea deputatului tîrgului s-a desfșurat în sala isprăvniciei unde, după cum se arată într-un raport al Comitetului unionist, „la toate ușile pînă la cea mai afară, era cu jandarmi înarmați păzite, avînd săbiile goale în mînă" [45].

La celelalte ținuturi, așa cum rezultă din datele oferite de rapoartele comitetelor unioniste sau din protestele alegătorilor, [46] au fost folosite aceleași metode și s-au comis aceleași abuzuri față de alegători. Această situație a determinat ca peste tot să se desfășoare o dîrză rezistență din partea unioniștilor.

*

Din datele amintite mai sus, se desprind cu claritate abuzurile care au dominat întreaga desfășurare a primelor alegeri pentru Divanul ad-hoc din Moldova [47].

---

[40] D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. V, p. 268—269.

[41] *Ibidem*, p. 269.

[42] *Ibidem*, p. 267.

[43] *Ibidem*.

[44] *Ibidem*.

[45] *Ibidem*, p. 268.

[46] Pentru ținuturile Piatra, *Ibidem*, p. 368; Tecuci, *ibidem*, p. 259, 260; Bîrlad, *ibidem*, p. 372—373; Galați, *ibidem*, p. 373—375; Iași, *ibidem*, p. 292—293; Vaslui, *ibidem*, p. 375—376.

[47] Desfășurarea alegerilor este caracterizată de V. Place într-o telegramă către Walawski astfel: „alegerile sînt terminate în Moldova. Abținerea în țară a fost generală la cele cinci clase și a depășit toate previziunile. Violențele și fraudele comise de guvern, sînt de necrezut... Caimacamul însuși mi-a declarat că el este rușinat de rezultatul acestor alegeri și că el nu poate crede în menținerea unui asemenea divan prin forță". D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. V, p. 286. De fapt, majori-

Fără a ţine seama de normele legale, menite să reglementeze desfăşurarea alegerilor, încălcînd făţiş voinţa întregului popor, reacţiunea separatistă din ţară în frunte cu căimăcămia, avînd asigurat sprijinul şi ocrotirea din partea puterilor europene ostile Unirii, a folosit alegerile pentru a lovi mişcarea unionistă.

Victoria iniţială a forţelor separatiste nu a descurajat frontul unionist. Protestele vehemente ale alegătorilor[48] din toată ţara adresate Comitetului Central Unionist şi Comisiei de supraveghere din Bucureşti, pe lîngă faptul că demascau în faţa opiniei publice toate ilegalităţile săvîrşite cu prilejul alegerilor, aveau în vedere şi anularea acestora[49].

După încheierea alegerilor, situaţia din ţară rămînea la fel de încordată ca şi în timpul pregătirii şi desfăşurării lor.

Atmosfera încordată din interior oferea puternice temeiuri de îngrijorare puterilor europene favorabile unirii. Din motive asupra cărora nu este locul să insistăm aici, unele puteri, pentru a obţine anularea alegerilor, au rupt relaţiile diplomatice cu Poarta[50].

Dar, anularea alegerilor nu s-a obţinut prin sacrificarea intereselor Franţei sau ale altei puteri europene, ci prin încălcarea voinţei poporului romîn. Deşi realizată — ca urmare directă a luptei maselor populare — anularea alegerilor, hotărîtă în înţelegerea de la Osborne[51]

---

tatea corespondenţei lui V. Place din această perioadă cuprinde multe informaţii referitoare la abuzurile săvîrşite în timpul alegerilor. În acest sens, vezi *ibidem*, p. 219, 228—235, 243, 244, 247—248, 252—257, 273, 286, 313—314, 369—370, 377, 382, 408—411, 418—420, 424—426, 429—433 ş. a. Semnificativ este şi faptul că dosarele cuprinzind actele alegerilor pentru ultimele 3 categorii, aflate la Arhivele statului Iaşi, în cele peste 400 pagini referitoare la desfăşurarea alegerilor, nu conţin nici o menţiune privitoare la aceste multiple ilegalităţi comise în desfăşurarea alegerilor. Vezi pentru actele alegerii deputaţilor pontaşi Arh. St. Iaşi, tr. 1896, dos. 302/1857, 208 f.; pentru deputaţii orăşeni, ibidem, tr. 1896, dos. 314/1857, 123 f.; pentru micii proprietari, ibidem, tr. 1896, dos. 353/1857, 147 file.

De asemenea, nici un fel de menţiuni nu găsim în depeşele telegrafice trimise de isprăvnicii Departamentului de Interne, prin care se anunţa alegerea deputaţilor. Vezi ibidem, tr. 1896, dos. 290/1857 pentru proprietarii mici, f. 2—10; pentru tîrgoveţi, f. 13—25 şi pentru pontaşi, f. 26—31.

48 Asemenea petiţii şi memorii vezi în D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. V, p. 218, 258, 259, 260, 372—373, 292—293 şi D. Berindei, *op. cit.*, vol. I, p. 134, 139, 142.

49 Unii dintre unioniştii pătrunşi în Divan hotărăsc să demisioneze, ceea ce determină intervenţia Departamentului din lăuntru. Cf. D. Berindei, *op. cit.*, vol. I, p. 138—139.

50 La două zile după publicarea listei deputaţilor (22 iulie/3 august), reprezentanţii Franţei, Rusiei, Prusiei şi Sardiniei de la Constantinopol anunţă ruperea relaţiilor diplomatice cu Poarta. Cf. D. A. Sturdza, *Însemnătatea dorinţelor rostite de Divanul ad-hoc*, vol. I, Buc., 1912, p. 68.

51 T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit Romînia*, studiul unei probleme internaţionale, Buc., (f. a.), p. 172.

a servit mai mult ca obiect de compensaţie pentru interesele economice şi politice ale puterilor europene.

Cu victoria unioniştilor în alegerile care s-au ţinut pentru a doua oară în Moldova, la sfîrşitul lunii august şi începutul lunii septembrie, s-a încheiat această primă şi grea etapă din istoria luptei poporului romîn pentru unitatea naţională.